

Pohled učitelek mateřských škol ve městě Olomouc na zařazování dvouletých dětí do mateřských škol

Klára Vašinová, Alena Srbená

Katedra primární a preprimární pedagogiky, Pedagogická fakulta,
Univerzita Palackého v Olomouci

Úvod

V roce 2017 vznikl návrh, aby byly dvouleté děti povinně přijímány do mateřské školy. Po dlouhých debatách se tato povinnost převedla pouze jen jako možnost, a to zejména právě kvůli veliké nevoli učitelek mateřských škol (v práci se přikláníme k termínu „učitel v ženském rodě - „učitelka“, a to zejména kvůli tomu, že ženské pohlaví je v této profesi markantněji zastoupeno). (<https://www.pedagogicka-komora.cz/2018/03/dvoulete-deti-v-ms-od-roku-2020.html>)

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jak vnímají vzdělávání dvouletých dětí v mateřských školách učitelky. Vzhledem k tomu, že působiště naší práce je v Olomouci, rozhodli jsme se o provedení šetření právě v tomto městě.

Článek bychom mohli rozdělit na dvě části. V první části shrneme teoretické poznatky k tématu a najdeme zde následující kapitoly: předškolní vzdělání a mateřská škola, charakteristika dvouletého dítěte, péče o dvouleté děti ve vybraných evropských zemích, péče

o dvouleté děti u nás a názory odborníků k zařazení dvouletých dětí do mateřské školy. Druhá část popisuje samotné výzkumné šetření. Dělí se na: představení výzkumného šetření, deskriptivní statistiku výzkumného šetření, ověřování hypotéz a celkové shrnutí šetření.

1 Předškolní vzdělávání a mateřská škola

Předškolní vzdělávání bylo anebo i stále je začátkem vzdělávací cesty pro mnohé z nás. Její zastoupení najdeme v zemích po celém světě. V mezinárodní klasifikaci ISCED (International Standard Classification of Education) má předškolní vzdělávání úroveň 0. Slouží především k uvedení dětí do prostředí školního typu a plynulé návaznosti na úroveň ISCED1 (primární vzdělávání).

(<https://www.czso.cz/documents/10180/20536112/022608v02.pdf/135292f8-6f21-48a9-a1c3-7ce84ac8601d?version=1.0>). U nás předškolní vzdělávání představuje počáteční stupeň veřejného vzdělávání, které je organizováno a řízeno požadavky a pokyny Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Jejím cílem je především osvojit si základy klíčových kompetencí, které jsou předpokladem pro celoživotní vzdělávání. Organizuje se pro děti zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však pro děti od 2 let. (RVP PV, 2018, s.6). Základním dokumentem pro práci je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV). Dokument je pravidelně aktualizován a upravován vzhledem ke změnám podmínek a legislativy (RVP PV, 2018, s. 2). Program vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionalizované předškolní vzdělávání. Zároveň stanovuje elementární vzdělanostní základ, který

dále navazuje na základní vzdělávání. (Svobodová, 2010, s. 18). Předškolní vzdělávání jako pomyslný most k základnímu vzdělávání se snaží dítěti předat nejrůznější vědomosti pomocí určité strategie. Proto je současné předškolní kurikulum koncipované na základech osobnostně orientované výchovy, jejíž pozornost je orientována na dítě v souladu s jeho zájmy a potřebami. Pedagogický proces je postavený na základech demokracie, sociálně-komunikační strategii a principu individualizace ve skupině. Jako hlavní znaky osobnostně orientovaného modelu předškolní výchovy bychom označili: vztah k dítěti, vztah k rodině, vztah k počátečnímu vzdělávání, hru a učení, tvořivost a samostatnost, individualizaci, alternativnost (Opravilová, 2001 in Šmelová, s. 7-8, 2014). Úkolem předškolním vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni zajistit prostředí dostatečně bohaté na množství mnohostranných podnětů tak, aby se v něm dítě mohlo plně rozvíjet a učit (Svobodová, 2010, s.18). Hlavní institucí, kde se předškolní uskutečňuje je mateřská škola. Mateřské školy se řídí zákonem 561/2004 (Školský zákon). Část o předškolním vzdělávání upravuje vyhláška 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. (Školský zákon, 2004, ve znění pozdějších předpisů; vyhláška 151/2018, ve znění pozdějších předpisů). Mateřská škola má možnost zřizovat třídy heterogenní nebo homogenní. Každé rozdělení má svá specifika. V současné době však není možná kromě vázané živnosti zřizovat samostatné třídy pro děti mladší tří let. Většina mateřských škol nemá vytvořeny podmínky pro vzdělávání dětí mladších tří let, a přesto tyto děti v mateřských školách jsou (Kotátková, 2014, s.212-214; Splavcová, Kropáčová,

2016, s.20). Každá učitelka mateřské školy by měla znát děti také z hlediska vývoje. Ten si u dvouletého dítěte popíšeme v následující kapitole.

2 Dvouleté dítě - charakteristika

Ačkoliv jsou dvouleté děti hojně přijímány do mateřských škol, tak z vývojového hlediska se jedná stále ještě o batolata (1-3 roky). Platí pro ně tedy zcela jiná specifika, než pro děti předškolního věku (3-6 let) (Mertin, 2011, s.125). V období batolete probíhá výrazný motorický rozvoj, který je spojován se samostatnou chůzí a také cílenou manipulací. Dítě si osvojuje mateřský jazyk, rozšiřuje sociální vztahy. Uvědomuje si vlastní Já a sebe samotného (Šulová, 2010, s.58). Motorika se zdokonaluje prostřednictvím postupného dozrávání mozku. Jakmile je správně spojené centrum s periferií, tak teprve se děti mohou učit udržet tělesnou čistotu, chodit, kreslit, stříhat a vykonávat další úkony. Jakýmsi „motorem“ pokroku v této oblasti je zrání nervového systému, dostatek příležitostí a radost z úspěchu. (Mertin, 2011, s. 126). Také oční pohyby a pohyby rukou jsou koordinovanější. Dítě tak dokáže dlouhé chvíle na něco velmi upřeně zírat. Zajímají ho věci běžného dne, které upoutávají jeho pozornost a dítě se jim snaží přijít na kloub (Allen, Marotz, 2008, s. 90). Pohybové dovednosti mají zejména v dětství velký význam na vývoj psychiky, pro utváření sebevědomí a také pro začlenění do skupiny vrstevníků (Mertin, 2011, s. 126), proto se dítě zapojuje rádo do různých pohybových aktivit, a to zejména těch, které jsou spojené s hudbou. Co se týče řeči, tak dvouleté dítě je nesmírně

komunikativní, tím pádem se poměrně rychle rozvíjí také jeho slovní zásoba. Z hlediska vývoje se jedná o významné období, jelikož dochází k osvojování syntaxe (Splavcová, Kropáčová, s. 49, 2016). Věty jsou prozatím velmi krátké, většinou jen o třech slovech (Matějček, 2005, s. 114). Pro rozvoj řeči v tomto věku je nesmírně důležitý dobrý mluvní vzor, který umožňuje nápodobu. Každé dítě má však jiné dispozice, a tak každý potřebuje odlišný čas a různý počet příležitostí (Mertin, 2011, s.127). Myšlení je zprvu praktické a není závislé na řeči, později se s rozvojem řečových dovedností vyvíjí myšlení konkrétní – dítě i vytváří představy na základě předchozí zkušenosti. Představivost a fantazii dokáže využít v symbolické hře. Podle toho, jak ho hra baví, se odvíjí také jeho délka pozornosti. Obvykle je však velmi krátká. Typické je tak přebíhání od jedné činnosti k druhé nebo od hračky k hračce (Splavcová, Kropáčová, 2016, s. 50 – 51). Od 2. roku věku má dítě čím dál větší touhu prosadit si své. Je také silně egocentrické a začíná sebe označovat jako „já“ (Kořátková, 2014, s. 34). Navenek se projevuje v podobně záchvatů, kdy si dítě sedne na zem a křičí a kope nohama, je divoké a poměrně nezvladatelné. Můžeme pozorovat ale i jinou podobu, kdy dítě uraženě trucuje, mračí se, natahuje ruku, že něco uhodí, anebo to opravdu udělá. Tyto projevy označujeme jako období vzoru a většinou netrvají déle než do tří let (Matějček, 2017, s. 127). Prekopová (Prekopová in Kořátková, 2014, s. 36) toto dítě nazývá „malým tyranem“.

Výše uvedené poznatky o dvouletých dětech ukazují jejich odlišnost oproti dětem tříletým a starším. Tyto děti jsou opravdu ještě batolata,

jejichž potřeby jsou odlišné od starších dětí. Jsou však mateřské školy schopné všechny tyto záležitosti respektovat? Péče o dvouleté děti je ve vybraných zemích Evropy již běžnou věcí. Podmínky jsou však v těchto zařízeních mnohdy velmi odlišné, oproti těm našim.

3 Péče o dvouleté děti ve vybraných evropských zemích

Následující tabulka zobrazuje evropské země a jejich systém péče o dvouleté děti

Tabulka 1: Evropské země a jejich vztah k dvouletým dětem

ZEMĚ	ZAŘÍZENÍ PEČUJÍCÍ O DÍTĚ VE VĚKU 2 ROKY	GARANCE MÍSTA V ZAŘÍZENÍ PÉČE OD:	POČET DVOULETÝCH DĚTÍ NA 1 OSOBU
Dánsko	jesle	26 týdnů	3-4
Estonsko	jesle	1,5 roku	7
Finsko	-	10 měsíců	4
Francie	jesle, MŠ	3 roky	4
Litva	mateřská škola	1 rok	15 (+asistent)
Lotyšsko	mateřská škola	1,5 roku	není uveden

Lucembursko	střediska péče o dítě	není definován	8
Maďarsko	jesle	3 roky	5-6
Nizozemí	herní skupiny, jesle	5 let	6
Norsko	mateřská škola	1 rok	3-4
Polsko	jesle, dětské kluby	3 roky	8
Portugalsko	jesle	není definován	18 (+asistent)
Rakousko	jesle	není definován	10-15 (+asistent)
Rumunsko	mateřské školy, jesle	není definován	15
Řecko	střediska péče o dítě	4 roky	25 (+lékař + asistent)
Slovensko	jesle, mateřské školy	není definován	12-15
Slovinsko	mateřské školy, jesle	11 měsíců	6
Švédsko	mateřská škola	1 rok	neexistuje žádné nařízení

Zdroj:https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/index_en.php_en

Z uvedené tabulky můžeme vyčíst, že jsou poměrně velké rozdíly v péči o dvouleté děti v evropských zemích. Péče o dvouleté děti probíhá většinou zejména v zařízení typu jeslí. Z převážné míry jsou dvouleté děti v homogenních skupinách maximálně s dětmi do 3 let věku. Mnohé zahraniční země poskytují garanci místa dvouletému, ale i mladšímu dítěti v zařízení. Děje se tomu především z toho důvodu, aby ekonomika rostla a rodiče tak chodili co nejdříve do práce. Musíme však zdůraznit, že skupiny, ve kterých se pečuje o dvouleté děti v zahraničí, jsou mnohem menší vzhledem k počtu na 1 pečující osobu než u nás v republice. V následující kapitole popíšeme jak probíhá péče o dvouleté děti u nás – upřesníme si tedy dané rozdíly naší země oproti vybraných územím Evropy.

4 Péče o dvouleté děti u nás

Současný RVP PV stanovuje, že se „předškolní vzdělávání organizuje pro děti zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však od 2 let. Tato věta se s účinností od 1. 9. 2020 mění takto: Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku od 2 do zpravidla 6 let.“ (RVP PV, 2018, s.6) Ředitelé mateřských škol však nemají povinnost přijímat dvouleté děti do mateřské školy. Stalo se tak 19. července 2018, kdy byla zrušena novela zákona o povinnosti přijímat všechny dvouleté děti do mateřské školy. (<https://www.pedagogicka-komora.cz/2018/07/pedagogicka-komora-slavi-dalsi-uspech-v.html>). I přes to však můžeme bohužel říct, že mnohdy jsou do mateřských

škol přijímány dokonce děti mladší tří let. Tuto informaci zveřejnily na online setkání Metodického portálu RVP s názvem Podmínky a realizace pro vzdělávání dvouletých dětí autorky, které se věnují problematice vzdělávání dvouletých dětí Mgr. Hana Splavcová s Bc. Janou Smolkovou. <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=15974>

Děti raného věku v mateřských školách					
školní rok	celkový počet dětí v MŠ	celkový počet dětí mladších tří let	tříleté do konce kalendářního roku	tříleté do konce školního roku	děti mladší dvou let
2014/2016	367603	37898	23199	13962	737
2015/2016	367361	42321	25276	16113	932
2016/2017	362653	44729	25269	18510	950
2017/2018	362756	45471	25388	19325	758
2018/2019	363776	45377	25312	19412	650

Obrázek 1: Děti raného věku v mateřských školách

Počty dvouletých dětí v mateřských školách jsou zarážející. O to více jsou to počty dětí, které nedosáhly ani věku dvou let a jsou již přijaté k předškolnímu vzdělávání. Hodnoty však klesají, tak je zde jistá možnost predikce, že tato čísla budou klesat i nadále.

Možnosti institucionální péče o dvouleté děti u nás bychom mohli rozdělit od tří velkých skupin:

- Institucionální vzdělávání podle školského zákona – mateřská škola
- Nedotovaná institucionální profesionální péče na principu vázané živnosti – soukromé jesle
- Částečně dotovaná institucionální péče – firemní zařízení péče o děti (Splavcová, Kropáčová, 2016, s. 17)

Mateřské školy se při umisťování dvouletých dětí mohou řídit Informačním materiálem ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v mateřské škole. Dále o podmínkách dvouletých dětí v mateřské škole mluví také RVP PV. Dokument byl vydán Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a jeho cílem je zpřehlednit informace, které se týkají předškolního vzdělávání dětí ve věku od 2 do 3 let a poukázat tak na dílčí odlišnosti, které se pojí se vzděláváním takto malých dětí ve srovnání s dětmi 3 až 6 (7) letými. Zároveň mají školám dopomoci k nastavení vhodných podmínek pro tyto děti. (Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v mateřské škole, 2017, s. 1)

Významnou roli v adaptaci dvouletého dítěte na prostředí mateřské školy a dlouhodobou spokojenost v ní hraje uspokojování potřeb. (Splavcová, Kropáčová, 2016, s. 43) Langmeier s Matějčkem definují základní vývojové potřeby. Těmi jsou: potřeba podnětného prostředí, potřeba různorodosti podnětů, potřeba životní jistoty, stálosti, řádu

a smyslu v podnětech a požadavcích, potřeba pozitivní identity, potřeba životní perspektivy. (Mertin, 2011, s.30)

Co si o umístování dvouletých dětí do mateřských škol myslí odborníci, jsme shrnuli v následující kapitole.

5 Názory odborníků k zařazení dvouletých dětí do mateřské školy

Pro začátek můžeme uvést, že názory jsou poměrně různé. Kuchařová uvádí, že pro dítě mladší tří let je určitě dobré jít do mateřské školy, ovšem pokud by se jednalo o jednotřídní mateřskou školu, tak by se obávala o kvalitu výchovně vzdělávacího procesu pro starší děti. (Kuchařová, 2009, s.87) Nejlepším by byl dle ní obecný požadavek individuálního přístupu – děti mladší tří let potřebují péči, která se podobá více rodinnému prostředí, zatímco starším dětem se lépe daří v kolektivu. (Kuchařová, 2009, s. 34) V knize Péče o nejmenší – boření mýtů uvádí Hašková a Saxonberg (2012, s. 94), že pravidelná docházka dítěte mladšího tří let do jeslí nebo podobného zařízení může mít na dítě pozitivní dopad. Vše ovšem záleží na kvalitě poskytované péče, to jak v domácím, tak i v institucionálním prostředí. O nutném individuální přístupu mluví také Šulová (2010, s. 168). Dle ní je batolecí období dobou rozvoje dítěte ve všech oblastech. Všechny ovšem vyžadují onu již výše zmiňovanou individuální péči. Zdůrazňuje také velkou úlohu rodiny především při osvojování si mateřského jazyka. Pro Mertina (2011, s. 135-154) jsou

zase celotýdenní jesle či mateřská škola ve dvou letech stejným extrémem, jako domácí výchova v plném rozsahu a výlučně s rodiči. Doporučuje na dopoledne nebo odpoledne společenství matek. Mezi dětmi jsou také velké rozdíly, a tak ani pro některé není ve třech letech vhodná kolektivní výchova. Velkým odpůrcem je Erickson. Dle něj se právě v prvních měsících a letech života vyvíjí přirozená důvěra dítěte k okolí. Pokud je však tato vývojová fáze traumaticky narušena, může to vést k nedostatečné důvěře s dlouhotrvajícími negativními důsledky pro duševní zdraví osoby, a o především k depresivní rozladěnosti. (Niesel, Griebel, 2005, s. 15) Jak jsme se mohli přesvědčit, názory odborníků jsou opravdu velmi různé. Jedna věc je ovšem téměř pro všechny stejná – pojem individuální přístup. Každé dítě tedy má jiné potřeby a v jiný čas je připraveno na stejnou věc. Nelze tedy jednoznačně tvrdit, že docházka dvouletého dítěte do mateřské školy je pro něj nevhodná. Co si však o celé věci myslí jedni ze samotných aktérů předškolního vzdělávání – učitelky? Chtěli jsme znát jejich názor na danou problematiku, a proto jsme provedli za účelem zjištění jejich názoru na zařazení dvouletých dětí do mateřských škol výzkum, který probíhal formou dotazníkového šetření. V následujících kapitolách se budeme výzkumu věnovat blíže.

6 Představení výzkumného šetření

Nejprve jsme si stanovili výzkumný problém: Je z pohledu učitelek vyhovující vzdělávání dvouletých dětí v současné mateřské škole?

Následně jsme si stanovili hlavní cíl výzkumného šetření: Zjistit, jak učitelky vnímají vzdělávání dvouletých dětí v současné mateřské škole?

Z hlavního cíle jsme odvodili dílčí cíle výzkumného šetření:

- Zjistit pojetí učitelek, vzhledem k zařazování dvouletých dětí do mateřské školy, které již s dvouletými dětmi pracovaly, a těch které doposud s dvouletými dětmi nepracovaly.

Pro potřebu výzkumu chápeme pojem pojetí jako: *komplex pedagogických názorů, vztahů k dané problematice a argumentů, které je zdůvodňují*. Při definici pojetí zařazování dvouletých dětí do MŠ vycházíme z definice Mareše (2013, s. 455)

- Zjistit pojetí učitelek vzhledem k zařazování dvouletých dětí do mateřské školy v souvislosti s délkou jejich pedagogické praxe v oboru.
- Zjistit pojetí učitelek, vzhledem k zařazování dvouletých dětí do mateřské školy, v souvislosti s výší jejich dosaženého vzdělání.
- Zjistit, jaká pozitiva a negativa se pojí se zařazováním dvouletých dětí do mateřské školy.

Dále jsme si stanovili výzkumné otázky:

- Liší se názory učitelek na problematiku zařazování dvouletých dětí do mateřské školy v souvislosti s tím, zda již pracovaly v mateřské škole s dvouletými dětmi či nikoliv?

- Má vliv délka praxe v oboru na názor učitelek na zařazování dvouletých dětí do mateřské školy?
- Má vliv výše dosaženého vzdělání na názor učitelek na zařazování dvouletých dětí do mateřské školy?
- Jaká pozitiva a negativa jsou spojená se zařazováním dvouletých dětí do mateřských škol?

Pokračovali jsme se vyvozování hypotéz:

H1: Tvrzení o vhodnosti zařazení dvouletých dětí do současné mateřské školy bude častější u učitelek, které již s dvouletými dětmi pracovaly, oproti těm, které ještě s dvouletými dětmi nepracovaly.

H2: Zařazování dvouletých dětí do mateřské školy je vnímáno rozdílně u učitelů s rozdílnou délkou praxe.

H3: Zařazování dvouletých dětí je vnímáno rozdílně u učitelů s odlišným stupněm vzdělání.

Na začátku výzkumného šetření jsme provedli pilotáž u vybraných učitelek mateřských škol. Probíhala prostřednictvím nestrukturovaného rozhovoru. Shromážděná data následně posloužily pro sestavení dotazníku pro výzkumné šetření.

Výzkumný soubor tvořily mateřské školy z města Olomouc, a to celkem 271 učitelek mateřských škol. Zvolili jsme vyčerpávající (exhaustivní) výběr. Na základě souhlasu ředitelů škol byly dotazníky

předloženy respondentům v tištěné formě. Dotazník vyplnilo celkem 165 respondentů.

Tabulka 2: specifikace výzkumného souboru

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Oslovený výzkumný soubor	271	100 %
Návratnost	165	60,8 %

Oslovený výzkumný soubor činil 271 respondentů, což odpovídá 100 %. Návratnost byla 165 respondentů, a to je 60,8 %.

Metodu pro shromažďování dat jsme zvolili kvantitativně orientovanou. Nástrojem pedagogického výzkumu byl zvolen dotazník. Dotazníkové položky jsme vybírali podle metodologických kritérií, které vyplývají ze zásad tvorby pedagogického výzkumu. V dotazníku je možné nalézt otázky otevřené, uzavřené a jednu otázku škálovací. V dotazníku bylo celkem 6 otázek, které jsme volili v návaznosti na naše určené cíle, problémy a hypotézy šetření. Data byla následně zpracována pomocí programu Excel. Vyhodnocení hypotéz jsme řešili přepočtem dat a jejich následnou validitu jsme ověřovali pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

7 Deskriptivní statistika výzkumného šetření

V následující podkapitole se zaměříme na popis dat, která jsme získali pomocí dotazníkového šetření. K popisu nám slouží deskriptivní statistika.

Výsledky dat získaných z dotazníkového šetření jsme vyjádřili pomocí tabulkových úseků s jednotlivými četnostmi interpretovaných dat.

Otázka č. 1

Uveďte délku praxe v oboru:

Tabulka 3: otázka č. 1

Otázka č. 1	Pozorovaná četnost	%
do 5 let	59	35,76 %
do 15 let	52	31,52 %
nad 15 let	54	32,73 %
Celkem respondentů	165	

Na základě otázky jsme chtěli zjistit délku praxe v oboru jednotlivých respondentů. Můžeme pozorovat, že v poměr jednotlivých hodnot je poměrně rovnoměrný, což nám pomáhá k přesnějšímu vyhodnocení dat.

Otázka č. 2*Uveďte nejvýše dosažené vzdělání:*

Otázka č. 2	Pozorovaná četnost	%
střední pedagogická škola	75	45,45 %
vyšší odborná škola	9	5,45 %
vysoká škola	81	49,09 %
Celkem respondentů	165	

Tabulka 4: otázka č. 2

Otázka číslo 2 zjišťuje výši dosaženého vzdělání respondentů. Vzorek vyšších odborných škol je poměrně zanedbatelný, ale vzhledem ke svým specifickým od vysokoškolského nebo středoškolského vzdělání, jsme jej chtěli odlišit. Z uvedeného můžeme konstatovat, že ačkoliv momentálně na profesi učitelky mateřské školy stačí pouze středoškolské vzdělání, ve městě Olomouc převažuje vysokoškolské vzdělání nad středoškolským.

Myslíte si, že je vhodné dvouleté děti zařazovat do současné mateřské školy?

Tabulka 5: otázka č. 3

Otázka č. 3	Pozorovaná četnost	%
ano	14	8 %
ne	151	92 %
Celkem respondentů	165	

Na základě otázky číslo tři jsme chtěli zjistit postoj respondentů k zařazování dvouletých dětí do současné mateřské školy. Z uvedeného grafu jasně vyplývá, že učitelky mateřských škol se staví záporně k zařazování dvouletých dětí do současné mateřské školy.

Otázka č. 4

Pracovali jste již někdy s dvouletými dětmi v mateřské škole?

Tabulka 6: otázka č. 4

Otázka č. 4	Pozorovaná četnost	%
ano	130	79 %
ne	35	21 %
Celkem respondentů	165	

Čtvrtá otázka zjišťuje, zdali mají respondenti zkušenosti dvouletými dětmi. Na základě vyhodnocení jsme určili, že 130 respondentů z celých 165 má již nějakou zkušenost práce s dvouletými dětmi v mateřské škole. Z toho vyplývá, že jsou dvouleté děti i přes nespokojenost učitelek zařazovány do mateřské školy.

Otázka č. 5

Uveďte závažnost jevu, který se pojí se zařazováním dvouletých dětí do současné mateřské školy (1- nejméně závažné, 3 – nejvíce závažné)

Tabulka 7: otázka č. 5

Otázka č. 5	Označení 1 - nejméně závažné		Označení 2 - středně závažné		Označení 3 - nejvíce závažné		Celkem resp.
	Pozorovaná četnost	%	Pozorovaná četnost	%	Pozorovaná četnost	%	
Příliš velká naplněnost třídy	7	4%	28	18%	122	78%	157
Nedostatek pedagogických pracovníků vzhledem k naplněnosti třídy	17	11%	24	16%	112	73%	153
Věkově heterogenní třídy (velký věkový rozdíl mezi dětmi)	41	27%	34	23%	76	50%	151
Neodpovídající kvalifikace učitelek	84	58%	44	31%	16	11%	144
Komunikační bariéra dvouletých dětí	37	24%	59	38%	61	39%	157
Způsob hry dvouletých dětí	47	31%	42	27%	64	42%	153
Potřeba dvouletých dětí vázat se na jednu pečující osobu	21	13%	40	25%	96	61%	157

Otázku číslo 5 jsme zaměřili na negativa, která se pojí se zařazováním dvouletých dětí do mateřské školy. Jednotlivé položky jsme zařadili na základě pilotáže, ve které nám respondenti uváděli negativa, která jsou spojena s dvouletými dětmi v mateřské škole. Pro otázku jsme zvolili použití Likertovy škály. Úkolem respondentů bylo označit u jednotlivých negativ míru závažnosti, přičemž číslo 1 označovalo nízkou závažnost, 2 střední, 3 nejvíce závažné. Červenou barvou jsou označeny nejvyšší četnosti závažnosti.

Jako největší míru závažnosti označila většina respondentů všechny možnosti kromě „Neodpovídající kvalifikace učitelé“.

Otázka č. 6

Se kterými pozitivy, které se pojí se zařazováním dvouletých dětí do mateřské školy, se ztotožňujete?

Tabulka 7: otázka č. 6

Otázka č. 6	Pozorovaná četnost	%
Matky mohou jít dříve do zaměstnání a o jejich děti je postaráno	15	10 %
Pro ředitelky je to možnost, jak naplnit třídy, pokud se jim přihlásilo málo dětí starších 3 let	38	26 %
Žádná pozitiva se s zařazováním dvouletých dětí do mateřské školy nepojí	91	63 %
Celkem respondentů	144	

Otázka číslo 6 byla zaměřena na pozitiva, která se týkají zařazení dvouletých dětí do mateřských škol. Respondenti měli označit ty odpovědi, se kterými se ztotožňují. Uvedené položky jsme získali z pilotáže a použili pro sestavení otázky.

Z dat vyplývá, že nejvyšší četnosti měla položka, že se *Žádná pozitiva se zařazováním dvouletých dětí do mateřské školy nepojí*. Tato odpověď byla také naším nejčastějším předpokladem. U ostatních odpovědí bylo procentuální vyjádření pouhých 26 % a 10 %, což jasně svědčí o jednoznačně většinovém názoru respondentů při počtu 144.

8. Ověřování hypotéz

Ověřování hypotézy č. 1

H1: Tvrzení o vhodnosti zařazení dvouletých dětí do současné mateřské školy bude častější u učitelek, které již s dvouletými dětmi pracovaly, oproti těm, které ještě s dvouletými dětmi nepracovaly.

H0: Tvrzení o vhodnosti zařazení dvouletých dětí do současné mateřské školy bude stejné u učitelek, které již s dvouletými dětmi pracovaly i u učitelek, které ještě s dvouletými dětmi nepracovaly.

Hypotéza č. 1 má základ v otázkách 3 – názor na zařazování dvouletých dětí do současné mateřské školy, a 4 – zkušenosti s prací s dvouletými dětmi v mateřské škole.

Účelem je ověřit (vyvrátit), že zkušenosti práce s dvouletými dětmi ovlivní pozitivně jejich přijímání do mateřské školy.

Tabulka 8: Kontingenční tabulka H1

Názor na zařazování dvouletých dětí do mateřské školy				
Zkušenost práce s dvouletými dětmi v mateřské škole		ne	ano	Σ
	ne	33 (32)	2 (3)	35
	ano	118 (119)	12 (11)	130
	Σ	151	14	165

Tabulka 9: výpočet χ^2 pro H1

Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
33	32	1	1	0,03
2	3	-1	1	0,33
118	119	-1	1	0,008
12	14	-2	4	0,29
				$\Sigma 0,658$

Výpočet stupňů volnosti pro kontingenční tabulku:

$$F = (2 - 1) * (2 - 1) = 1$$

Kritická hladina chí–kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 s jedním stupněm volnosti je $\chi^2(0,05) = 3,841$

Vypočítaná hodnota testovaného kritéria hypotézy je $\chi^2 = 0,658$. Je nižší, než kritická hodnota $\chi^2_{(0,005)} = 3,841$, byl prokázán značný statistický rozdíl. Přijímáme proto nulovou hypotézu. Tvrzení o vhodnosti zařazení dvouletých dětí do současné mateřské školy bude tedy stejné u učitelek, které již s dvouletými dětmi pracovaly, i u učitelek, které ještě s dvouletými dětmi nepracovaly.

Z uvedeného tedy vyplývá, že praxe s dvouletými dětmi v mateřské škole nemění názor na jejich zařazení, který je v převážně většině negativní.

Ověřování hypotézy č. 2

H2: Zařazování dvouletých dětí do mateřské školy je vnímáno rozdílně u učitelů s rozdílnou délkou praxe.

H0: Zařazování dvouletých dětí do mateřské školy je vnímáno stejně u učitelů s rozdílnou délkou praxe.

Hypotéza č. 2 má základ v otázkách 1 – délka praxe v oboru, a 3 – názor na zařazování dvouletých dětí do současné mateřské školy.

Účelem bylo ověřit (vyvrátit), že délka praxe v oboru může ovlivnit názor na zařazení dvouletých dětí do mateřské školy.

Tabulka 10: kontingenční tabulka pro H2

Názor na zařazování dvouletých dětí do mateřské školy				
Délka praxe v oboru		ne	ano	Σ
	Do 15 let	48 (47,59)	4 (4,41)	52
	Do 5 let	53 (53,99)	6 (5)	59
	Nad 15 let	50 (49,42)	4 (4,58)	54
	Σ	151	14	165

Tabulka 11: výpočet χ^2 pro H2

Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
48	47,59	0,41	0,17	-0,003
4	4,41	-0,41	0,17	0,04
53	53,99	-0,99	0,98	0,02
6	5	1	1	-4
50	49,42	0,58	0,34	-0,006
4	4,58	-0,48	0,23	0,05
				$\Sigma -3,899$

Výpočet stupňů volnosti pro kontingenční tabulku:

$$F = (3 - 1) * (2 - 1) =$$

Kritická hladina chí–kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 se dvěma stupni volnosti je $\chi^2_{(0,05)} = 5,991$

Vypočítaná hodnota testovaného kritéria hypotézy je $\chi^2 = 3,899$. Je nižší, než kritická hodnota $\chi^2_{(0,005)} = 5,991$, byl prokázán značný statistický rozdíl. Přijímáme proto nulovou hypotézu. Zařazování dvouletých dětí je vnímáno stejně u učitelů s rozdílnou délkou praxe.

Z uvedeného tedy vyplývá, že délka praxe nemá vliv na názor ohledně zařazování dvouletých dětí do mateřské školy. Ten je v převážné většině negativní.

Ověřování hypotézy č. 3

H3: zařazování dvouletých dětí do mateřské školy je vnímáno rozdílně u učitelek s odlišným stupněm vzdělání.

H0: zařazování dvouletých dětí do mateřské školy je vnímáno stejně u učitelek s odlišným stupněm vzdělání.

Hypotéza č. 3 má základ v otázkách 2 – výše dosaženého vzdělání, a 4 – názor na zařazování dvouletých dětí do současné mateřské školy.

Účelem je ověřit (vyvrátit), zda výše dosaženého vzdělání může ovlivnit názor na zařazování dvouletých dětí do mateřské školy.

Tabulka 12: kontingenční tabulka pro H3

Názor na zařazování dvouletých dětí do mateřské školy				
Výše dosaženého vzdělání		ne	ano	Σ
	Sřední pedagogická škola	69 (68,64)	6 (6,36)	75
	Vysoká škola	74 (74,13)	7 (6,87)	81
	Vyšší odborná škola	8 (8,24)	1 (0,76)	9
	Σ	151	14	165

Tabulka 13: výpočet χ^2 pro H3

Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
69	68,64	0,36	0,13	-0,001
6	6,36	-0,36	0,13	0,02
74	74,13	-0,13	0,01	0,0004
7	6,87	0,13	0,01	0,002
8	8,24	-0,24	0,06	0,006
1	0,76	0,24	0,06	0,07
				$\Sigma 0,09$

Výpočet stupňů volnosti pro kontingenční tabulku:

$$F = (3 - 1) * (2 - 1) = 2$$

Kritická hladina χ^2 -kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 se dvěma stupni volnosti je $\chi^2_{(0,05)} = 5,991$

Vypočítaná hodnota testovaného kritéria hypotézy je $\chi^2 = 0,09$. Je nižší, než kritická hodnota $\chi^2_{(0,005)} = 5,991$, byl prokázán značný statistický rozdíl. Přijímáme proto nulovou hypotézu. Zařazování dvouletých dětí do mateřských škol je vnímáno stejně u učitelů s odlišným stupněm vzdělání.

Z uvedeného tedy vyplývá, že výše dosaženého vzdělání nemá vliv na názor ohledně zařazování dvouletých dětí do mateřské školy. Ten je v převážné většině negativní.

9 Diskuse a shrnutí výzkumu

Zařazování dvouletých dětí do mateřské školy je v dnešní době stále velmi diskutované téma. Již výše zmíněná změna zákona o povinnosti přijímat dvouleté děti do mateřské školy rozbouřila ve společnosti rozporuplné názory. S nevolí jsme se setkávali zejména ze strany učitelek mateřských škol, ale také odborníků na výchovu a vzdělávání dětí. Byla proto uskutečněna celá řada kroků proto, aby i nadále platilo, že se: *„předškolní vzdělávání organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však pro děti od 2 let.“* (RVP PV, 2018, s. 6). Situace byla natolik vyhrocena, že známý český pedagog Ph.Dr. Marek Herman se speciálním pedagogem Mgr. Jiřím Haldou poslali tehdejší ministryni školství Mgr. Kateřině Valachové, Ph.D., dopis, ve kterém argumentovali, že dvouleté děti do mateřské školy rozhodně nepatří. K dopisu byla přidána i petice, kterou podepsalo přes 14 300 signatářů. (<https://www.pedagogicka-komora.cz/2018/03/dvoulete-deti-v-ms-od-roku-2020.html>).

Nakonec bylo po několika jednáních povinné přijímání dvouletých dětí do mateřských škol zrušeno. Hlavním cílem našeho výzkumu bylo proto zjistit, jak učitelky vnímají vzdělávání dvouletých dětí v současné mateřské škole. Konkrétně jsme se dále zaměřili na to, zda se jejich názor na zařazení dvouletých dětí do mateřské školy liší v souvislosti s tím, zda s dvouletými dětmi již pracovaly či nikoliv,

jestli jejich názor ovlivní délka praxe v oboru nebo výše dosaženého vzdělání. Posledním dílčím cílem bylo zjistit pozitiva a negativa, která se s zařazením dvouletých dětí do mateřské školy pojí.

Shrnutím můžeme říci, že názor na zařazení dvouletých dětí do mateřské školy je negativní ve drtivé většině případů a není ovlivněn zkušenostmi, délkou praxe v oboru ani výší dosaženého vzdělání.

Jako největší problémy, které se pojí se zařazením dvouletých dětí do mateřských škol z výzkumu vyplynulo, že se jedná o příliš naplněné třídy a nedostatek pedagogických pracovníků vzhledem k naplněnosti tříd. Poměrně vysoké četnosti také měla odpověď „*Potřeba dvouletých dětí vázat se na jednu pečující osobu.*“ Právě na toto naléhá Halda s Hermanem v jejich dopise. Říkají, že právě v tomto věku je nejdůležitější bezpečná vazba mezi matkou a dítětem, která se utváří jen tím, že jsou spolu. Proto dvouleté dítě potřebuje zejména mámu. Jakékoliv dlouhodobé odtržení matky od dítěte tuto vazbu nenávratně poškodí. Následky předčasného umístění uvádějí jako agresi, neklid, poruchy chování, alergie, ekzémy a poruchy spánku. V tom nejhorším možném případě může dojít až k trvalému a nenávratnému poškození mozku – citové deprivace, se kterou se budou děti potýkat po celý zbytek života. (<https://e-petice.cz/petitions/pani-ministryne-dvoulete-deti-do-skolky-nepatri-.html>)

Ve výzkumu jsme dali prostor také pro vyjádření pozitiv, která se pojí se zařazováním dvouletých dětí do mateřských škol. 63 %

respondentů uvedlo, že žádná pozitiva v zařazení dvouletých dětí do mateřské školy rozhodně nevidí, 26 % uvedlo, že je to možnost pro ředitelky jak naplnit třídy, pokud se jim přihlásilo méně dětí starších 3 let a pouhých 10% respondentů označilo, že je to možnost pro matky, které tak mohou jít dříve do práce a o jejich děti je postaráno.

Naše výsledky jsou unikátní zejména v tom, že přináší data pouze z města Olomouc, mohli jsme se tak detailněji podívat na danou lokalitu

Závěr

Vědecký článek s názvem Pohled učitelek ve městě Olomouc na zařazování dvouletých dětí do mateřských škol se zabývá názory těchto učitelek vzhledem k dvouletým dětem v nich zařazených. Hlavním cílem bylo zjistit, jak učitelky vnímají vzdělávání dvouletých dětí v současné mateřské škole. V první části článku se věnujeme zejména teoretickým poznatkům k danému tématu, následně se ve druhé části věnujeme samotnému výzkumu.

Přínos článku spatřujeme především v podpoření správnosti o zrušení povinného přijímání dvouletých dětí do mateřských škol, dále také v komplexním pohledu na pozitiva a negativa, které toto zařazování přináší.

Použitá literatura

ALLEN, K. Eileen a Lynn R MAROTZ. Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let. Vyd. 3. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál, 2008. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-421-2

BERČÍKOVÁ, Alena, Eva ŠMELOVÁ a Dominika PROVÁZKOVÁ STOLINSKÁ. Učitel - aktér edukačního procesu předškolního vzdělávání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4033-0.

Český statistický úřad. ISCED 0 - Preprimární vzdělání [online]. [cit. 2019-01-09]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/20536112/022608v02.pdf/135292f8-6f21-48a9-a1c3-7ce84ac8601d?version=1.0>

Digifolio.rvp. <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=15974> [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z:

<https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=15974>

E-petice.cz: PANÍ MINISTRYNĚ DVOULETÉ DĚTI DO ŠKOLKY NEPATŘÍ ! [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <https://e-petice.cz/petitions/pani-ministryne-dvoulete-deti-do-skolky-nepatri-.html>

Eurydice. [online]. [cit. 2019-03-10]. Dostupné z:

https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/home_en

HAŠKOVÁ, Hana, Steven SAXONBERG a Jiří MUDRÁK. Péče o nejmenší: boření mýtů. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON)

v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2012. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-114-5.

Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v mateřské škole. MŠMT. Praha 2017.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

KUCHAŘOVÁ, Věra. Péče o děti předškolního a raného školního věku. Praha: VÚPSV, 2009. ISBN 978-80-7416-041-7

MAREŠ, Jiří. Pedagogická psychologie. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. 702 s. ISBN 978-80262-0174-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7

MERTIN, Václav. Výchovné maličkosti: průvodce výchovou dítěte do 12 let. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-857-9.

NIESEL, Renate a Wilfried GRIEBEL. Poprvé v mateřské škole. Praha: Portál, 2005. OECD [online]. [cit. 2018-10-14]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/els/soc/PF4-2-Quality-childcareearly>

Pedagogická komora: Dvouleté děti v MŠ od roku 2020 - nesouhlasná vyjádření [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <https://www.pedagogicka-komora.cz/2018/03/dvoulete-deti-v-ms-od-roku-2020.html>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. MŠMT, Praha 2018.

Senátoři zrušili garanci míst pro dvouleté děti v mateřských školách [online]. 20.7.2018 [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <https://www.pedagogicka-komora.cz/2018/07/pedagogicka-komora-slavi-dalsi-uspech-v.html>

SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

SVOBODOVÁ, Eva. Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

Vyhláška 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů